ТАҚРИЗИ

муқарризи расмӣ ба таҳқиқоти диссертатсионии Асозода Тахмина Авғон дар мавзуи «Танзими ҳуқуқии ҳифзи сирри бонкӣ дар низоми ҳуқуқии Ҷумҳурии Тоҷикистон: ҷанбаҳои ҳуқуқи хусусӣ» барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои ҳуқуқшиносӣ аз рӯйи ихтисоси 5.5.3. Ҳуқуқи маданӣ; ҳуқуқи соҳибкорӣ; ҳуқуқи оилавӣ; ҳуқуқи байналмилалии хусусӣ

Мутобиқати мавзуъ ва муҳтавои диссертатсия ба шиносномаи ихтисоси илмӣ. Мавзуъ ва мазмуни таҳқиқот ба шиносномаи ихтисоси 5.5.3. Ҳуқуқи маданӣ; ҳуқуқи соҳибкорӣ; ҳуқуқи оилавӣ; ҳуқуқи байналмилалии хусусӣ, ки аз ҷониби Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон тасдиқ шудааст, мутобиқат мекунад.

Мубрам будани мавзуи таҳқиқот. Мубрам будани таҳқиқоти диссертатсионии Асозода Тахмина Авғон дар мавзуи «Танзими ҳуқуқии ҳифзи сирри бонкӣ дар низоми ҳуқуқии Ҷумҳурии Тоҷикистон: ҷанбаҳои ҳуқуқи хусусӣ» пеш аз ҳама бо рушди босуръати низоми бонкӣ, рақамикунонии хизматрасониҳои молиявӣ ва зарурати таъмини ҳифзи ҳуқуқу манфиатҳои қонунии мизоҷони ташкилотҳои қарзӣ алоқаманд мебошад. Дар шароити муосир сирри бонкӣ ҳамчун яке аз унсурҳои муҳими муносибатҳои ҳуқуқии хусусӣ баромад намуда, эътимоди шаҳрвандон ва субъектҳои соҳибкориро нисбат ба фаъолияти ташкилотҳои қарзӣ таъмин менамояд.

Мубрамияти мавзуъ ҳамчунин аз он сарчашма мегирад, ки дар Ҷумҳурии Тоҷикистон раванди ташаккули иқтисоди рақамӣ, густариши хизматрасониҳои бонкии электронӣ, истифодаи технологияҳои иттилоотию коммуникатсионӣ ва табодули электронии маълумот босуръат инкишоф меёбад. Дар чунин шароит масъалаи ҳифзи маълумоти молиявӣ ва пешгирии дастрасии ғайриқонунӣ ба маълумоти мизоҷон аҳаммияти махсус касб мекунад. Зеро ихроҷи маълумоти дорои сирри бонкӣ метавонад ба ҳуқуқу озодиҳои шахс, обрӯи корӣ ва фаъолияти соҳибкории субъектҳо зарари ҷиддӣ расонад.

Зарурати таҳқиқи илмии ин масъала инчунин бо мавҷудияти мушкилоти назариявӣ ва амалии танзими ҳуқуқии сирри бонкӣ вобаста мебошад. Дар қонунгузории миллӣ баъзе масъалаҳо, аз ҷумла муайян намудани ҳудуди мафҳуми сирри бонкӣ, асосҳо ва тартиби пешниҳод намудани маълумоти бонкӣ ба мақомоти давлатӣ, масъалаи ҷавобгарӣ барои вайрон намудани сирри бонкӣ ва таносуби он бо ҳуқуқ ба

дахолатнопазирии ҳаёти шахсӣ, то ҳол баҳснок боқӣ мемонанд. Аз ин рӯ, таҳқиқоти ҳамаҷонибаи илмии ин масъала барои такмили қонунгузории бонкӣ ва ҳуқуқи маданӣ аҳаммияти муҳим дорад.

Аз ҷониби дигар, ҷаҳонишавӣ ва рушди ҳамкориҳои байналмилалии молиявӣ тақозо менамояд, ки низоми ҳуқуқии Ҷумҳурии Тоҷикистон ба стандартҳо ва таҷрибаи байналмилалӣ мутобиқ гардонида шавад. Дар таҷрибаи давлатҳои пешрафта масъалаи ҳифзи сирри бонкӣ ҳамчун кафолати муҳими ҳифзи ҳуқуқи молумулкӣ ва маълумоти хусусии шахс эътироф гардидааст. Дар баробари ин, зарурати мубориза бо ҷиноятҳои молиявӣ, маблағшуӣ ва маблағгузории терроризм боиси маҳдуд гардидани принсипи мутлақи сирри бонкӣ гардидааст. Аз ин лиҳоз, омӯзиши таҷрибаи хориҷӣ ва муайян намудани тавозуни манфиатҳои хусусӣ ва оммавӣ аҳаммияти муҳими назариявӣ ва амалӣ дорад.

Мубрамияти таҳқиқот инчунин дар он ифода меёбад, ки дар илми ҳуқуқшиносии ватанӣ масъалаҳои танзими ҳуқуқии ҳифзи сирри бонкӣ аз нуқтаи назари ҳуқуқи хусусӣ ба таври комплексӣ ва мукаммал таҳқиқ нашудаанд. Аксари корҳои илмӣ бештар ба масъалаҳои фаъолияти бонкӣ ё ҳуқуқи молиявӣ бахшида шуда, ҷанбаҳои маданӣ-ҳуқуқӣ, шартномавӣ ва хусусии ҳифзи сирри бонкӣ ба таври кофӣ мавриди омӯзиш қарор нагирифтаанд. Бинобар ин, таҳқиқоти мазкур метавонад барои рушди назарияи ҳуқуқи бонкӣ, такмили қонунгузории миллӣ ва амалияи ҳуқуқтатбиқкунӣ саҳми арзанда гузорад.

Ҳамин тавр, мубрамияти мавзуи диссертатсионӣ бо зарурати таҳкими кафолатҳои ҳуқуқии ҳифзи маълумоти бонкӣ, таъмини амнияти иттилоотӣ, ҳифзи ҳуқуқу манфиатҳои иштирокчиёни муомилоти маданӣ ва мутобиқ намудани қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон ба талаботи муосири байналмилалӣ асоснок мегардад.

Дараҷаи навгонии натиҷаҳо дар диссертатсия ва нуктаҳои илмие, ки ба ҳимоя пешниҳод мешаванд. Навгонии илмии таҳқиқоти диссертатсионии Асозода Т.А. дар он ифода меёбад, ки бори аввал дар илми ҳуқуқшиносии Ҷумҳурии Тоҷикистон масъалаҳои танзими ҳуқуқии ҳифзи сирри бонкӣ аз нуқтаи назари комплексии ҳуқуқи хусусӣ мавриди таҳқиқи ҳамаҷониба қарор гирифтаанд. Дар доираи таҳқиқот моҳият, мазмун ва хусусиятҳои ҳуқуқии сирри бонкӣ ҳамчун объекти ҳифзи ҳуқуқи маданӣ таҳлил гардида, ҷойгоҳи он дар низоми ҳуқуқи бонкӣ ва ҳуқуқи хусусии Ҷумҳурии Тоҷикистон муайян карда шудааст.

Дар диссертатсия асосҳои назариявии сирри бонкӣ, таносуби он бо ҳуқуқ ба дахолатнопазирии ҳаёти шахсӣ, ҳуқуқ ба ҳифзи маълумот ва

манфиатҳои иқтисодии субъектҳои муносибатҳои бонкӣ таҳқиқ гардида, пешниҳоди муаллиф оид ба такмили мафҳуми ҳуқуқии сирри бонкӣ манзур шудааст. Ҳамчунин, бори аввал масъалаҳои вобаста ба ҳифзи сирри бонкӣ дар шароити рақамикунонии хизматрасониҳои молиявӣ ва рушди технологияҳои иттилоотию коммуникатсионӣ аз дидгоҳи ҳуқуқи хусусӣ таҳлил шудаанд.

Навгонии илмӣ инчунин дар таҳияи пешниҳодҳои мушаххас оид ба такмили қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон дар самти ҳифзи сирри бонкӣ, муайян намудани асосҳо ва ҳудуди ифшои маълумоти бонкӣ, такмили механизмҳои ҷавобгарии ҳуқуқӣ барои вайрон намудани сирри бонкӣ ва баланд бардоштани кафолатҳои ҳифзи ҳуқуқи мизоҷони ташкилотҳои қарзӣ ифода меёбад.

Дар асоси таҳлили муқоисавии қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон ва давлатҳои хориҷӣ, инчунин санадҳои байналмилалӣ, модели муосири танзими ҳуқуқии ҳифзи сирри бонкӣ пешниҳод гардидааст, ки ба таъмини тавозуни манфиатҳои хусусӣ ва оммавӣ равона шудааст.

Нуктаҳои илмие, ки ба ҳимоя пешниҳод шудаанд, асоснок ва боэътимод буда, барои рушди илми ҳуқуқи хусусӣ ва қонунгузории маданӣ равон гардида, масъалаҳои зеринро дарбар мегиранд:

1. Сирри бонкӣ ҳамчун институти мустақили ҳуқуқи хусусӣ баромад намуда, маҷмуи маълумоти дорои хусусияти молиявӣ ва шахсиро дарбар мегирад, ки ҳифзи онҳо яке аз кафолатҳои муҳими ҳуқуқҳои мадании шахс ва эътимоди иштирокчиёни муносибатҳои бонкӣ мебошад.

2. Танзими ҳуқуқии сирри бонкӣ бояд дар асоси тавозуни манфиатҳои хусусӣ ва оммавӣ амалӣ гардад, зеро ҳифзи маълумоти мизоҷон аз як тараф, ва зарурати мубориза бо ҷиноятҳои молиявӣ, маблағшӯӣ ва маблағгузории терроризм аз ҷониби дигар, маҳдуд намудани мутлақи сирри бонкиро талаб менамояд.

3. Мафҳуми сирри бонкӣ дар қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон ба такмил ниёз дошта, пешниҳод мегардад, ки ба он на танҳо маълумот оид ба суратҳисобҳо ва амалиёти бонкӣ, балки маълумоти рақамӣ, маълумоти электронии мизоҷон ва иттилооти ба воситаи технологияҳои финтех бадастомада низ дохил карда шаванд.

4. Дар шароити рақамикунонии низоми бонкӣ зарурати ташкили механизми махсуси ҳуқуқии ҳифзи сирри бонкӣ дар фазои рақамӣ ба миён омадааст, ки он дар масъулияти ташкилотҳои қарзӣ барои таъмини амнияти иттилоотӣ ва ҳифзи маълумоти электронӣ муқаррар карда шудааст.

5. Механизми амалкунандаи пешниҳод намудани маълумоти дорои сирри бонкӣ ба мақомоти давлатӣ бо риояи принсипҳои қонуният, мутаносибӣ ва ҳифзи ҳуқуқи шахс такмил дода шудааст, то аз дахолати беасос ба ҳаёти хусусии шаҳрвандон пешгирӣ гардад.

6. Ҷавобгарии ҳуқуқӣ барои вайрон намудани сирри бонкӣ хусусияти комплексӣ дошта, татбиқи чораҳои маданӣ-ҳуқуқӣ, маъмурӣ ва ҷиноятиро вобаста ба дараҷаи зарар ва оқибатҳои ҳуқуқвайронкунӣ пешбинӣ намудааст.

7. Такмили қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон дар самти ҳифзи сирри бонкӣ бо дарназардошти таҷрибаи пешқадами байналмилалӣ ва стандартҳои байналмилалии ҳифзи маълумот амалӣ карда шуда, барои таҳкими эътимод ба низоми бонкӣ ва рушди муносибатҳои иқтисодӣ мусоидат менамояд.

Асоснокӣ ва эътимоднокии хулосаю тавсияҳои дар диссертатсия ифодаёфта. Асоснокӣ ва эътимоднокии хулосаҳо ва тавсияҳои дар диссертатсия пешниҳодгардида бо истифодаи маҷмуи усулҳои умумии илмӣ ва махсуси ҳуқуқӣ таъмин карда шудаанд. Ҳангоми анҷом додани таҳқиқот усулҳои таҳлили мантиқӣ, таърихӣ, муқоисавӣ-ҳуқуқӣ, системавӣ, формалӣ-ҳуқуқӣ ва таҳлили комплексии санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ истифода гардидаанд, ки онҳо имконият доданд моҳият ва хусусиятҳои танзими ҳуқуқии ҳифзи сирри бонкӣ дар низоми ҳуқуқии Ҷумҳурии Тоҷикистон ба таври ҳамаҷониба таҳқиқ карда шаванд.

Эътимоднокии натиҷаҳои таҳқиқот ба заминаи мустаҳками назариявӣ ва меъёрӣ асос ёфтааст. Дар ҷараёни таҳқиқот Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон, қонунҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон дар соҳаи фаъолияти бонкӣ, ҳуқуқи маданӣ ва ҳифзи иттилоот, санадҳои зерқонунӣ, инчунин санадҳои байналмилалии танзимкунандаи муносибатҳои молиявӣ ва ҳифзи маълумот мавриди таҳлил қарор гирифтаанд. Ҳамзамон, таҷрибаи ҳуқуқтатбиқкунӣ ва фаъолияти ташкилотҳои қарзии молиявӣ дар самти ҳифзи сирри бонкӣ омӯхта шудааст.

Асоснокии хулосаҳо инчунин бо истифода аз осори илмии олимони ватанӣ ва хориҷӣ дар соҳаи ҳуқуқи бонкӣ, ҳуқуқи маданӣ, ҳуқуқи иттилоотӣ ва ҳифзи маълумоти шахсӣ таъмин мегардад. Таҳлили муқоисавии таҷрибаи давлатҳои хориҷӣ имконият дод, ки самтҳои асосии такмили қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон муайян карда шуда, пешниҳодҳои илмӣ ва амалӣ таҳия гарданд.

Хулосаҳо ва тавсияҳои пешниҳодшуда ба натиҷаҳои таҳлили қонунгузории амалкунанда, амалияи ҳуқуқтатбиқкунӣ ва мушкилоти

воқеии фаъолияти низоми бонкӣ такя намуда, хусусияти мантиқӣ, пайдарпай ва илмӣ доранд. Дар диссертатсия робитаи мутақобилаи ҳифзи сирри бонкӣ бо ҳуқуқ ба дахолатнопазирии ҳаёти шахсӣ, амнияти иттилоотӣ ва таъмини суботи низоми молиявӣ асоснок карда шудааст.

Эътимоднокии натиҷаҳои таҳқиқот инчунин бо он тасдиқ мегардад, ки пешниҳодҳо оид ба такмили қонунгузорӣ бо дарназардошти талаботи рушди иқтисоди рақамӣ, амалияи муосири фаъолияти бонкӣ ва стандартҳои байналмилалии ҳифзи маълумот таҳия шудаанд. Тавсияҳои илмӣ метавонанд дар фаъолияти қонунэҷодкунӣ, амалияи мақомоти судӣ ва фаъолияти ташкилотҳои қарзӣ истифода гардида, барои такмили механизми ҳуқуқии ҳифзи сирри бонкӣ мусоидат намоянд.

Ҳамин тавр, асоснокӣ ва эътимоднокии хулосаҳо ва тавсияҳои дар диссертатсия баёншуда аз истифодаи васеи сарчашмаҳои илмӣ, таҳлили амиқи санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ, омӯзиши таҷрибаи миллӣ ва хориҷӣ, инчунин татбиқи усулҳои муосири таҳқиқоти илмии ҳуқуқӣ бармеоянд.

Саҳеҳнокӣ, навгонии илмӣ, хулоса ва пешниҳодҳое, ки дар диссертатсия ифода ёфтаанд. Саҳеҳнокии натиҷаҳои таҳқиқоти диссертатсионӣ бо истифодаи усулҳои муосири таҳқиқоти илмии ҳуқуқӣ, таҳлили ҳамаҷонибаи санадҳои меъёрии ҳуқуқии миллӣ ва байналмилалӣ, омӯзиши амалияи ҳуқуқтатбиқкунӣ ва истифодаи осори илмии олимони ватанӣ ва хориҷӣ таъмин гардидааст. Дар раванди таҳқиқот усулҳои формалӣ-ҳуқуқӣ, муқоисавӣ-ҳуқуқӣ, мантиқӣ, системавӣ ва таърихӣ истифода шуда, онҳо барои муайян намудани моҳият, хусусият ва мушкилоти танзими ҳуқуқии ҳифзи сирри бонкӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон заминаи илмӣ фароҳам овардаанд.

Навгонии илмии диссертатсия дар он ифода меёбад, ки масъалаҳои танзими ҳуқуқии ҳифзи сирри бонкӣ бори аввал дар илми ҳуқуқшиносии Ҷумҳурии Тоҷикистон аз нуқтаи назари комплексии ҳуқуқи хусусӣ мавриди таҳқиқи мустақил қарор гирифтаанд. Дар таҳқиқот моҳияти ҳуқуқии сирри бонкӣ ҳамчун институти мустақили ҳуқуқи хусусӣ асоснок гардида, таносуби он бо ҳуқуқ ба дахолатнопазирии ҳаёти шахсӣ, ҳуқуқ ба ҳифзи маълумот ва амнияти иттилоотӣ муайян карда шудааст.

Дар диссертатсия пешниҳодҳои нави илмӣ оид ба такмили мафҳуми сирри бонкӣ, муайян намудани ҳудуди маълумоти дорои сирри бонкӣ, такмили механизмҳои ҳифзи маълумоти бонкӣ дар шароити рақамикунонӣ ва баланд бардоштани ҷавобгарии ҳуқуқӣ барои ифшои ғайриқонунии маълумоти бонкӣ таҳия шудаанд. Ҳамчунин, дар асоси таҳлили муқоисавии қонунгузории миллӣ ва хориҷӣ самтҳои асосии

такмили қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон дар ин соҳа муайян гардидаанд.

Хулосаҳои асосии диссертатсия аз он иборатанд, ки сирри бонкӣ яке аз кафолатҳои муҳими ҳифзи ҳуқуқу манфиатҳои иштирокчиёни муносибатҳои бонкӣ ба ҳисоб рафта, таъмини он омили муҳимми таҳкими эътимод ба низоми молиявӣ мебошад. Муайян гардидааст, ки дар шароити рушди технологияҳои рақамӣ ва хизматрасониҳои электронии бонкӣ зарурати таҳкими кафолатҳои ҳуқуқии ҳифзи маълумоти молиявӣ бештар мегардад. Ҳамзамон, исбот шудааст, ки механизми амалкунандаи танзими ҳуқуқии сирри бонкӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон ба такмил ниёз дошта, баъзе меъёрҳои амалкунанда мушаххаскунӣ ва мутобиқсозӣ ба стандартҳои байналмилалиро талаб менамоянд.

Дар диссертатсия пешниҳод мегардад:

- такмил додани мафҳуми ҳуқуқии сирри бонкӣ дар қонунгузории миллӣ;
- муайян намудани низоми ягонаи ҳифзи маълумоти бонкӣ дар шакли электронӣ;
- муқаррар намудани кафолатҳои иловагии ҳуқуқии ҳифзи маълумоти мизоҷон;
- такмил додани асосҳо ва тартиби пешниҳоди маълумоти бонкӣ ба мақомоти давлатӣ;
- пурзӯр намудани ҷавобгарии маданӣ-ҳуқуқӣ, маъмурӣ ва ҷиноятӣ барои вайрон намудани сирри бонкӣ;
- мутобиқ намудани қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон ба стандартҳо ва таҷрибаи байналмилалии ҳифзи маълумот.

Пешниҳод ва тавсияҳои дар диссертатсия баёншуда метавонанд дар фаъолияти қонунэҷодкунӣ, такмили амалияи судӣ, фаъолияти ташкилотҳои қарзӣ ва раванди таълими фанҳои ҳуқуқи бонкӣ, ҳуқуқи маданӣ ва ҳуқуқи иттилоотӣ истифода шаванд.

Аҳаммияти назариявӣ, амалӣ ва иҷтимоии диссертатсия.

Аҳаммияти назариявии диссертатсия. Аҳаммияти назариявии таҳқиқоти диссертатсионӣ дар он ифода меёбад, ки натиҷаҳои бадастомада барои рушди минбаъдаи илми ҳуқуқи бонкӣ, ҳуқуқи маданӣ ва ҳуқуқи хусусӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон мусоидат менамоянд. Дар диссертатсия моҳияти ҳуқуқии сирри бонкӣ, хусусиятҳои танзими ҳуқуқии он ва ҷойгоҳи мазкур институт дар низоми ҳуқуқи миллӣ ба таври комплексӣ таҳлил гардидааст. Муаллиф муносибатҳои вобаста ба ҳифзи сирри бонкиро ҳамчун қисми муҳими муносибатҳои ҳуқуқии хусусӣ

асоснок намуда, асосҳои назариявии ҳифзи маълумоти бонкиро дар шароити рушди иқтисоди рақамӣ ва технологияҳои муосир такмил додааст.

Натиҷаҳои таҳқиқот метавонанд барои рушди назарияи ҳуқуқи бонкӣ, таҳияи консепсияҳои нави ҳуқуқӣ дар самти ҳифзи маълумот, таҳқиқоти минбаъдаи илмӣ ва такмили заминаҳои методологии омӯзиши масъалаҳои сирри бонкӣ истифода шаванд. Ҳамчунин, хулосаҳо ва пешниҳодҳои илмии диссертатсия барои таҳияи асарҳои илмӣ, китобҳои дарсӣ, воситаҳои таълимӣ ва барномаҳои таълимӣ дар муассисаҳои таҳсилоти олии ҳуқуқӣ аҳаммияти муҳим доранд.

Аҳаммияти амалии диссертатсия. Аҳаммияти амалии диссертатсия дар он ифода меёбад, ки пешниҳодҳо ва тавсияҳои таҳияшуда метавонанд барои такмили қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон дар соҳаи фаъолияти бонкӣ, ҳифзи маълумот ва ҳуқуқи маданӣ истифода гарданд. Хулосаҳои диссертатсия имконият медиҳанд, ки механизми ҳуқуқии ҳифзи сирри бонкӣ мукаммал гардида, кафолатҳои ҳуқуқии ҳифзи маълумоти мизоҷони ташкилотҳои қарзӣ таҳким ёбанд.

Пешниҳодҳои муаллиф метавонанд ҳангоми таҳия ва такмили санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ, фаъолияти мақомоти судӣ, мақомоти назоратӣ ва ташкилотҳои қарзӣ истифода шаванд. Натиҷаҳои таҳқиқот барои баланд бардоштани самаранокии ҳифзи маълумоти бонкӣ, пешгирии ифшои ғайриқонунии маълумоти молиявӣ ва такмили механизми ҷавобгарии ҳуқуқӣ аҳаммияти амалӣ доранд.

Ҳамчунин, маводи диссертатсия метавонад дар раванди таълими фанҳои ҳуқуқи бонкӣ, ҳуқуқи маданӣ, ҳуқуқи соҳибкорӣ ва ҳуқуқи иттилоотӣ, инчунин дар курсҳои такмили ихтисоси кормандони низоми бонкӣ ва ҳуқуқшиносон истифода шавад.

Аҳаммияти иҷтимоии диссертатсия. Аҳаммияти иҷтимоии таҳқиқот дар он зоҳир мегардад, ки таъмини ҳифзи сирри бонкӣ яке аз кафолатҳои муҳими ҳифзи ҳуқуқ ва озодиҳои инсон ва шаҳрванд ба ҳисоб меравад. Такмили механизми ҳуқуқии ҳифзи маълумоти бонкӣ ба таҳкими эътимоди аҳолӣ ва субъектҳои соҳибкорӣ нисбат ба низоми бонкӣ ва молиявии давлат мусоидат менамояд.

Дар шароити рушди хизматрасониҳои электронии молиявӣ ва рақамикунонии иқтисод масъалаи ҳифзи маълумоти шахсӣ ва молиявии шаҳрвандон аҳаммияти махсус пайдо кардааст. Пешниҳодҳои дар диссертатсия ифодаёфта метавонанд барои баланд бардоштани сатҳи

амнияти иттилоотӣ, пешгирии ҳуқуқвайронкуниҳо дар соҳаи фаъолияти бонкӣ ва ҳифзи манфиатҳои қонунии мизоҷон мусоидат намоянд.

Ҳамчунин, татбиқи натиҷаҳои таҳқиқот метавонад барои таҳкими суботи низоми молиявӣ, рушди муносибатҳои иқтисодӣ, беҳтар гардидани муҳити сармоягузорӣ ва мутобиқ намудани қонунгузории миллӣ ба стандартҳои байналмилалӣ саҳми назаррас гузорад.

Нашри натиҷаҳои диссертатсия дар маҷаллаҳои тақризшавандаи илмӣ. Натиҷаҳои таҳқиқоти пешниҳодшуда дар асарҳои нашршудаи муаллиф, аз ҷумла дар 1 монография 9 мақолаҳои илмӣ, ки 7 адади он дар маҷаллаҳои тақризшавандаи КОА-и назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ба табъ расидаанд ва инъикос ёфтаанд.

Ҳаҷм ва сохтори диссертатсия. Сохтори диссертатисия ба ҳадаф ва вазифаҳои таҳқиқот мувофиқат мекунад. Диссертатсия аз муқаддима, се боб, ҳашт зербоб, хулоса, тавсияҳо ва рӯйхати адабиёт иборат аст. Ҳаҷми умумии рисола 259 саҳифаро ташкил медиҳад.

Дар **муқаддима** мубрамияти мавзуи таҳқиқот асоснок карда шуда, сатҳи омӯзиш, мақсад, вазифаи таҳқиқот, асосҳои методологии таҳқиқот, навгонии илмии таҳқиқот ва нуктаҳои илмии ба ҳимоя пешниҳодшаванда, аҳаммияти назариявию амалии таҳқиқот, тасвиби натиҷаҳои таҳқиқот, сохтор ва ҳаҷми диссертатсия баён карда шудааст.

Боби якуми диссертатсия **«Асосҳои назариявӣ ва ҳуқуқии сирри бонкӣ»** буда, аз се зербоб иборат мебошад.

Зербоби якуми боби якум «Асосҳои назариявӣ ва таърихии пайдоиш ва инкишофи институти сирри бонкӣ» номгузорӣ шуда, дар он заминаҳои таърихии бавуҷудоии сирри бонкӣ дар давлатдории тоҷикон мавриди омӯзиш ва таҳлил қарор дода шудааст. Муаллиф қайд мекунад, ки рушди сирри бонкӣ асрҳо тӯл мекашад, ки дар ин муддат давлат ба пайгирии манфиатҳои ҷамъиятӣ муқовимат мекард. Дар ин замина, муассисаҳои қарзӣ барои ғанӣ гардонидани буҷа тавассути даромадҳои андоз таъсис дода мешуданд, ё таъсиси чунин ширкатҳо сазовори дастгирӣ ҳисобида мешуд. Ин вазъият ҳамчун роҳи пешгирии фаъолияти ҷиноятӣ ва манфиатҳои хусусии бонкҳо дида мешуд, ки бо ҳифзи ҳуқуқи муштариёни худ ба сирри молиявӣ, инчунин иқтидори молиявии худро ҳифз мекунанд. Қайд гардидааст, ки аз замонҳои қадим ҳадафи асосии бонкҳо афзоиши гардиши иқтисодӣ тавассути ҷалби маблағ тавассути амонатҳо ва пасандозҳо ва додани қарз ба ниёзмандон буд. Ҳадафи дигари муассисаҳои қарзӣ фоида гирифтан аз муомилоти молиявӣ буд. Имрӯз иқтисоди ҷаҳониро бе муассисаҳои қарзӣ ё бонкҳо тасаввур кардан

ғайриимкон аст, зеро ин ташкилотҳо фишангҳои иқтисод ва тиҷорат мебошанд ва рушди иқтисодӣ аз онҳо вобаста аст. Дар робита ба ҷанбаҳои таърихии пайдоиши нақши бонкҳо ва ташкилотҳое, ки дар баъзе амалиётҳои бонкӣ иштирок мекунанд, олимон қайд мекунанд, ки аввалин бонкҳои монанд ба бонкҳои муосир пас аз пайвастани Тоҷикистон ба Иттиҳоди Шӯравӣ таъсис дода шудаанд. Аммо, ин маънои онро надорад, ки баъзе аз амалиётҳои гуногуни бонкӣ дар замонҳои қадим дар байни тоҷикон вуҷуд надоштанд, зеро баъзе аз онҳо мунтазам аз ҷониби аҳолӣ истифода мешуданд.

Нақши давлати Сомониён дар рушди муносибатҳои тиҷоратӣ хеле муҳим ҳисобида мешавад, зеро қоидаҳои он дар тиҷорати хориҷӣ васеъ истифода мешуданд. Бори аввал дар таърихи давлатдории Осиёи Марказӣ мақомоти давлатӣ ба даҳ идораи вазоратӣ тақсим карда шуданд, ки вазифаҳои онҳо танзим ва назорати иқтисоди миллӣ буданд. Барои танзими муомилоти пулӣ ва молиявӣ, як идораи муҳосибӣ таъсис дода шуд, ки фаъолияти тоҷирон дар бозорҳо, истифодаи дурусти тарозуҳо, сатҳ ва сифати молҳои фурӯхташуда, омода кардани каравонсаройҳо (яъне тиҷорати хориҷӣ) ва ҳифзи молумулки тоҷиронро назорат мекард.

Муаллиф бар асоси ин иддаоҳо ба хулосае меояд, ки гарчанде дар қаламрави таърихии Тоҷикистон ягон муассисаи алоҳидаи бонкӣ вуҷуд надошт, амалиётҳои бонкӣ, асрори нигоҳдории пул ва муомилоти марбут ба он аз замони ғуломдорӣ то забти Осиёи Марказӣ аз ҷониби Русияи подшоҳӣ вуҷуд доштанд. Қайд карда мешавад, ки ҳатто агар қонунҳое, ки муносибатҳои иҷтимоиро танзим мекунанд, ба монанди Қонунномаи Сосониён, Китоби Ал-Бей ва дигарон, ба муносибатҳои бонкӣ ё асъорӣ (пешдод, салом) боб ё бахши алоҳидае бахшида нашуда бошанд ҳам, онҳо бо вуҷуди ин аз рӯйи меъёрҳои танзимкунандаи муносибатҳои тиҷоратӣ танзим мешуданд. Қайд кардан зарур аст, ки аз он вақт инҷониб, падидаи сирри бонкӣ дар қонунгузорӣ сабт шудааст. Дар соли 1917, бо тағйири низоми иҷтимоӣ-сиёсӣ, ҳама гуна сирри бонкӣ, ки ҳуқуқи тиҷорати хусусиро ҳимоя мекард, бекор карда шуд, зеро махфияти он барои давлат зараровар буд. Дар он вақт моликияти хусусӣ, соҳибкорӣ ва мустақилияти бонкӣ низ аз байн рафтанд ва махфияти маълумот дар бораи тиҷоратҳои алоҳида дигар зарурӣ ҳисобида намешуд ва танҳо ҳифзи сирри давлатӣ боқӣ монду халос. Бо қабули ҳуҷҷати нав дар бораи махфияти маълумот дар бораи пасандозҳо ва суратҳисобҳои бонкӣ аз ҷониби Шурои Комиссарони Халқии ИҶШС аз 30 июни соли 1921, ин ҳуҷҷат - Фармон "Дар бораи бекор кардани маҳдудиятҳо дар гардиши пул ва чораҳо оид ба

рушди амалиёти пасандозӣ ва пулӣ" - боби наверо дар падидаи сирри бонкӣ бӯз кард, зеро ин маълумот на танҳо ба соҳиби он, балки ба мақомоти судӣ ва тафтишотӣ низ пешниҳод карда мешуд. Дар ҳуҷҷатҳо қайд карда шудааст, ки "...ҳамаи суратҳисобҳои пасандозӣ аз шахсони бегона махфӣ нигоҳ дошта мешаванд; маълумот дар бораи пасандозгузорон ва вазъи пасандозҳо танҳо ба пасандозгузорон, намояндагони қонунии онҳо ва мақомоти судӣ ва тафтишотӣ дар парвандаҳои ҷиноӣ нисбати онҳо пешниҳод карда мешавад. Кормандони бонкҳои пасандозии меҳнатии давлатӣ барои ифшои маълумот дар бораи пасандозгузорон ва пасандозҳое, ки онҳо ба шахсони сеюм гузоштаанд, ба ҷавобгарии ҷиноятӣ кашида мешаванд. Сипас, дар аввали солҳои 1990-ум, барои нигоҳ доштани иқтисоди бозорӣ, мутобиқ кардани низоми бонкӣ ба шароити муосир ва эҳёи падидаи сирри бонкӣ зарур шуд.

Зербоби дуюми боби якум **«Мафҳум ва мундариҷаи сирри бонкӣ: мафҳум, хусусиятҳои асосӣ ва ҷанбаҳои ҳуқуқӣ»** номгузорӣ шуда, дар он масъалаҳои муҳими назариявӣ ва амалие баррасӣ гардидаанд, ки таҳлил он яке аз вазифаҳои таҳқиқоти илмии диссертатсияро ташкил медиҳад. Ин масъала дар адабиёти ҳуқуқӣ ба таври васеъ баррасӣ мешавад ва дар амалиёти ҳаррӯзаи бонкҳо бештар ба назар мерасад. Бояд қайд кард, ки мафҳуми сирри бонкӣ на танҳо дар адабиёти илмӣ, балки дар санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ низ вуҷуд дорад. Масалан, дар моддаи 48 Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи фаъолияти бонкӣ» чунин гуфта шудааст: «Маълумот дар бораи фаъолият ва вазъи молиявии муштарӣ, ки ба ташкилоти қарзӣ ҳангоми пешниҳоди хизматрасонӣ ва бастани муомилот бо муштарӣ ё шахси сеюм маълум мешавад ва ифшои он метавонад ба муштарӣ зарари моддӣ ё маънавӣ расонад, сирри бонкӣ мебошад».

Ҳамин тариқ, мафҳуми "сирр" метавонад ду маъно дошта бошад. Якум, ҳамчун соҳаи воқеияти объективӣ аст, ки ба фаҳмиш ва дарки инсонӣ бинобар сатҳи объективии дониши илмӣ ва техникӣ дастнорас аст. Маънои дуюми мафҳуми сирр бо маълумоте алоқаманд аст, ки аллакай ба як шахс ё гурӯҳи одамон маълум аст, аммо бо сабабҳои гуногун аз дигар афрод, гурӯҳҳо ё давлат пинҳон аст.

Зербоби сеюми боби якум **«Асосҳои меъёрии сирри бонкӣ: таҳлили қонунгузории байналмилалӣ ва миллӣ»** номгузорӣ шуда, дар он меъёрҳои сирри бонкӣ дар қонунгузории байналмилалӣ ва миллӣ таҳлил карда шудааст. Дар таҳқиқот сирри бонкӣ яке аз муҳимтарин ҳуқуқҳои инсон ва шаҳрванд буда, аз ҷониби як қатор санадҳои ҳуқуқӣ танзим карда

мешавад. Сирри бонкӣ ба намудҳои сирри шахсӣ, касбӣ ва оилавӣ дахл дорад. Аз ин рӯ, мувофиқи моддаи 3-и Эъломияи умумии башар, "ҳеҷ кас набояд ба дахлнопазирии шахсӣ, оилавӣ, манзил, мукотиба, шаъну шараф ва обрӯи худ дахолати худсарона кунад." Ин меъёр манбаи асосии қонунгузории байналмилалӣ ва миллӣ дар соҳаи ҳуқуқи инсон мебошад. Ҳуқуқ ба сирри бонкӣ ва сирри оилавӣ инчунин дар дигар санадҳои ҳуқуқии байналмилалӣ, ба монанди моддаи 17-и Паймони байналмилалӣ оид ба ҳуқуқҳои шаҳрвандӣ ва сиёсӣ, муқаррар шудааст. Махфияти ҳаёти шахсӣ ҳуқуқи ҳар як шахс ва дар баъзе мавридҳо масъулияти давлат аст, ки тавассути он муҳити шахсӣ ва оилавии шахс ҳифз карда мешавад, яъне бо маънои дастрасӣ ба он аз ҷониби дигар шахсон. Объектҳои коркарди маълумоти махфӣ инҳоянд: маълумоти умумии шахсӣ: ин категория маълумотеро дарбар мегирад, ки муҳимтарин маълумотро дар бораи шахс ташкил медиҳад, ба монанди вазъи молиявӣ, саломатӣ ва вазъи оилавӣ; маълумоти мукотибаи шахсӣ: ин категорияи маълумот мукотибаи шахсиро тавассути каналҳои электронӣ ва почта, аз ҷумла мукотиба ва сӯҳбатҳои телефонӣ дарбар мегирад, ки дастрасӣ ба онҳо маҳдуд карда шудааст ва танҳо бо қарори суд ба мақомоти ҳифзи ҳуқуқ дода мешавад, аз ҷумла маълумот дар бораи молу мулки шахс.

Аз ин рӯ, таҳқиқоти илмӣ нишон медиҳанд, ки масъалаҳои сирри бонкӣ аз ҷониби санадҳои сершумори ҳуқуқӣ дар қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон танзим карда мешаванд ва ягон санади ҳуқуқии ҳамаҷониба дар ин масъала қабул нашудааст. Аз ин рӯ, Бонки миллии Тоҷикистон бояд дастурамалҳои мушаххасро барои ҷамъоварӣ, истифода ва коркарди дурусти маълумоти сирри бонкӣ бояд қабул кунад, ки нигоҳдории дурусти сирри бонкиро дар ҳамаи муассисаҳои қарзӣ таъмин мекунад.

Боби дуюм таҳқиқоти диссертатсионӣ **«Хусусиятҳои танзими ҳуқуқии ҳифзи сирри бонкӣ дар низоми технологияҳои иттилоотноккунонӣ»** номгузорӣ шуда, аз се зербоб иборат мебошад.

Зербоби якуми боби дуюм **«Сирри бонкӣ дар низоми ҳуқуқҳои миллӣ: таҳлили муқоисавии равишҳо дар кишварҳои гуногун»** буда, дар он сирри бонкӣ дар муқоиса ба низомҳои ҳуқуқӣ мавриди баррарсӣ қарор дода шудааст. Қайд карда мешавад, ки сирри бонкӣ решаҳои таърихӣ дорад ва дар арсаи байналмилалӣ танзим карда мешавад. Аз ин рӯ, барои таҳлили ҳамаҷонибаи ин масъала, муаллиф равиши сирри бонкиро дар низоми ҳуқуқии муосири ҷаҳонӣ, аз ҷумла ИМА, Англия, Иттиҳоди Аврупо, Фаронса, Швейтсария, дар низоми ҳуқуқии мусулмонӣ ва ғайраҳо таҳқиқ кардааст.

Зербоби дуюми боби дуюм **«Масъалаҳои ҳуқуқии таъмини кафолати ҳифзи сирри бонкӣ дар низоми қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон»** буда, дар он сухан дар бораи таъмини кафолати ҳифзи сирри бонкӣ.

Қайд карда мешавад, ки таҳқиқоти диссертатсионӣ хулоса мекунад, ки низоми дастрасӣ ба маълумоте, ки ба сирри бонкӣ алоқаманд аст, маҳдуд ва махфӣ аст. Моддаи 48 Қонуни қаблан қабулшудаи Ҷумҳурии Тоҷикистон "Дар бораи бонкҳо ва фаъолияти бонкӣ" ба дахолати беиҷозати шахс ба ҳаёти шахсӣ ва оилавии ҳар як шахс ишора мекунад ва ин падида бо уҳдадориҳои гуногун тақвият дода мешавад. Нигоҳ доштани махфияти маълумоте, ки ба сирри бонкӣ алоқаманд аст, ба танзим ва татбиқи ҳуқуқҳои муштариён ва эътимоди онҳо мусоидат мекунад.

Зербоби сеюми боби дуюм **«Ҷавобгарӣ барои вайрон кардани сирри бонкӣ: ҷанбаҳои маданӣ, интизомӣ, маъмурӣ ва ҷиноятӣ»** буда, дар он муносибатҳои ҷавобгарии ҳуқуқӣ баррарасӣ гардидааст. Қайд мегардад, ки сирри бонкӣ яке аз намудҳои сирри аз ҷониби қонун ҳифзшаванда мебошад. Хусусият ва мундариҷаи онро табиати ҳуқуқии ҳифзи ҳуқуқӣ (пайванди ногусастании он бо ҳуқуқҳои субъективӣ) муайян мекунад. Кафолатҳои ҳуқуқӣ барои ҳифзи сирри бонкӣ тавассути чораҳои ҳуқуқии давлатӣ ва хусусӣ амалӣ карда мешаванд. Онҳо бо муқаррар кардани уҳдадории муассисаҳои қарзӣ ва дигар шахсон дар бораи нигоҳ доштани сирри бонкӣ дар қонунгузорӣ таъмин карда мешаванд. Ба андешаи муаллиф, ифшои маълумоте, ки сирри бонкиро ташкил медиҳад, айни замон ҷавобгарии маъмурӣ, ҷиноятӣ ва маданиро дарбар мегирад ва қонунгузорӣ намудҳои зерини ҷавобгариро барои вайрон кардани сирри бонкӣ муқаррар мекунад: маданӣ, интизомӣ, маъмурӣ ва ҷиноятӣ.

Боби сеюми таҳқиқоти диссертатсионӣ **«Таҳдидҳо ва дурнамои муосири танзими сирри бонкӣ дар низоми технологияҳои электронӣ»** номгузорӣ шуда, аз ду зербоб иборат мебошад.

Зербоби якуми боби сеюм **«Таъсири рақамисозӣ ба ҳифзи сирри бонкӣ: таҳдидҳои киберӣ, ҷори намудани технологияҳои электронӣ»** буда дар он сухан дар бораи таъсири технологияҳои электронӣ, иқтисоди рақамӣ ба ҳифзи сирри бонкӣ меравад. Қайд мегардад, ки бонкҳо дар муносибатҳои иқтисодӣ нақши калидӣ мебозанд, маблағ ҷамъ мекунанд ва барои рушди бахши истеъмолӣ шароит фароҳам меоранд. Дар ҷомеаи ҷаҳонии имрӯза, қариб ҳеҷ бахше вуҷуд надорад, ки аз технологияҳои нави рақамӣ, аз ҷумла бахши бонкӣ ҳамчун бахши фаъоли иқтисодӣ, осеб надида бошад. Барои ин, ҳамаи абарқудратҳо ва кишварҳои пешрафта барои эҷоди чаҳорчӯбаи ҳуқуқӣ барои рушди иқтисоди рақамӣ талош

мекунанд. Муносибатҳои ҷамъиятӣ моро маҷбур мекунанд, ки қонунгузории миллии худро бо пайдоиши иқтисоди рақамӣ тадриҷан ба талаботи замон мутобиқ созем. Аз ин рӯ, маълум мешавад, ки омӯзиши ҳамаҷонибаи иқтисоди рақамӣ дар фаъолияти бонкӣ, бахусус ҳифзи сирри бонкӣ, масъалаи муҳим аст. Бо дарназардошти аҳаммияти ин масъала, Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон бо Фармони таҳти рақами №911 аз 8 январи соли 2025 давраи солҳои 2025-2030-ро дар Тоҷикистон "Солҳои иқтисоди рақамӣ ва рушди инноватсионӣ" эълон кард. Ин пеш аз ҳама барои мутобиқ кардани иқтисодиёт ва равандҳои инноватсионии кишвар ба иқтисоди ҷаҳонӣ ва тақвияти робитаҳои дахлдор тавассути ҷорӣ намудани технологияҳои нав ва муосир равона шудааст. Дар ин робита, Президенти Ҷумҳурии Тотористон дар паёми худ ба Парлумон "Дар бораи самтҳои асосии сиёсати дохилӣ ва хориҷии ҷумҳурӣ" аз 28 декабри соли 2024 изҳор дошт, ки бонкдорӣ ҳамчун як қисми фаъол ва ҷудонашавандаи иқтисоди ҳар як кишвар бояд амнияти иқтисодиро таъмин кунад ва сирри бонкиро дар шароити ҷорӣ намудани технологияҳои муосир ҳифз кунад.

Зербоби дуюми боби сеюм **«Муқовимат ба қонунигардонии даромадҳо ва сирри бонкӣ: тавозуни манфиатҳо»** буда, дар он масъалаҳои қонунигардонии даромадҳо ва сирри бонкӣ мавриди таҳқиқи қарор дода шудааст. Қайд карда мешавад, ки яке аз самтҳои муҳими фаъолияти давлат ва мақомоти ваколатдори давлатӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон мубориза бо қонунигардонии дороиҳо мебошад. Бар асоси Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 15 марти соли 2023, таҳти №1950 «Дар бораи муқовимат ба қонунигардонӣ (расмикунонӣ)-и даромадҳои бо роҳи ҷиноят бадастоварда, маблағгузории терроризм ва маблағгузории паҳнкунии силоҳи қатли ом»: - анҷом додани муомилоти молу мулки бо роҳҳои ҷиноӣ; - пинҳон кардан ё интиқол додани ҳуқуқи моликиятӣ ва ё соҳибӣ; - инчунин истифодаи чунин даромад барои фаъолияти соҳибкорӣ ё бо роҳи дигар.

Илова бар ин, бо Фармони Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон таҳти рақами №724 аз 20 октябри соли 2009 ва Қарори Раёсати Бонки миллии Тоҷикистон таҳти рақами №33 аз 15 феврали соли 2010, дар дохили Бонки миллии Тоҷикистон Департаменти мониторинги молиявӣ таъсис дода шуд. Он вазифадор аст, ки талаботи Гурӯҳи кории амалиёти молиявӣ (FATF)-ро риоя кунад ва ду маротиба дар як сол ба гурӯҳи FATF дар Аврупо ва Осиё дар бораи риояи талаботи санадҳои меъёрии ҳуқуқии Ҷумҳурии Тоҷикистон мувофиқи тавсияҳои FATF ҳисобот диҳад. Дар

айни замон, ин департамент вазифадор аст, ки бо амалиёти молиявии ташкилотҳои террористӣ ва афроди марбут ба онҳо, экстремизм ва афроди дар он дастдошта ва вазъи молиявии онҳо, инчунин маблағгузории ташкилотҳо ва гурӯҳҳое, ки ба қочоқи маводи мухаддир машғуланд, мубориза барад ва бо фасод, қочоқи инсон ва даромади аз ин бадастомада мубориза барад. Аз ин рӯ, дар амалияи муассисаҳои қарзӣ се намуди санҷиш мавҷуд аст: якум стандартӣ, дуюмӣ қатъӣ ва сеюмӣ содда кардашуда. Ҳар се намуди санҷишҳои мақомоти давлатӣ барои мубориза бо шустушӯи пул, ки дар Дастурамали №257 пешбинӣ шудаанд, ҳуҷҷатҳои мушаххасро талаб мекунанд. Ҳуҷҷатҳои зарурӣ аз шахсият ва мақоми ҳуқуқии муштарӣ вобастаанд.

Дар **хулоса** таклифу пешниҳодҳо барои такмил додани қонунгузорӣ, танзими ҳуқуқии сирри бонкӣ ва рушди илмҳои хусусӣ дар ин самт пешниҳод гардиданд.

Мақолаҳои илмие, ки дар маҷаллаҳои илмии тақризшавандаи тавсиянамудаи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ба табъ расидаанд.

[1–М]. Бобоҷонзода И.Ҳ., Асоева Г.А. Асосҳои назариявӣ ва таърихии пайдоиш ва инкишофи институти сирри бонкӣ. [Матн] / И.Ҳ. Бобоҷонзода, Г.А. Асоева // Маҷаллаи Академияи ҳуқуқ. – 2025. – №1 (53). – С. 34 –41. – ISSN 2305-0535.

[2–М]. Асоева Г.А. Проблемаҳои назариявии муайяннамоии мафҳуми сирри бонкӣ дар назария ва қонунгузорӣ. [Матн] / Г.А. Асоева // Маҷаллаи Академияи ҳуқуқ. – 2025. – №3 (55). – С. 134 –138. – ISSN 2305-0535.

[3–М]. Асоева Г.А. Алоқамандии сирри бонкӣ бо дигар сирҳое, ки дар низоми ҳуқуқии Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳифз мешаванд. [Матн] / Г.А. Асоева // Ҳаёти ҳуқуқӣ. – 2025. – №3 (51). – С. 147–157. – ISSN 2307-5198.

[4–М]. Асоева Г.А. Таърихии пайдоиш ва ташаккулёбии институти сирри бонкӣ. [Матн] / Г.А. Асоева // Давлатшиносӣ ва ҳуқуқи инсон. – 2025. – №3 (39). – С. 150–171 – ISSN 2414 9217.

[5–М]. Асоева Г.А. Ҷавобгари барои вайрон кардани сирри бонкӣ. [Матн] / Г.А. Асоева // Ҳаёти ҳуқуқӣ. – 2025. – №4 (52). – С. 41– 57. – ISSN 2307-5198.

[6–М]. Асоева Г.А. Таъсири рақамисозӣ ба масоили ҳифзи сирри бонкӣ. [Матн] / Г.А. Асоева // Маҷаллаи Академияи ҳуқуқ. – 2025. – №4 (56). – С. 197– 2020. – ISSN 2305-0535.

Зикр намудан ба маврид аст, ки теъдоди маводи чопшуда ба банди 35 Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ, ки бо Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии

Тоҷикистон аз 30 июни соли 2021, таҳти №267 тасдиқ шудааст, мувофиқ мебошад.

Автореферат фишурдаи диссертатсия буда, дар умум мазмун ва моҳияти диссертатсияро инъикос менамояд.

Эродҳо ба мазмуни диссертатсия. Бо вуҷуди аҳаммияти назариявӣ ва амалии диссертатсияи «Танзими ҳуқуқии ҳифзи сирри бонкӣ дар низоми ҳуқуқии Ҷумҳурии Тоҷикистон: ҷанбаҳои ҳуқуқи хусусӣ», дар он баъзе масъалаҳои баҳсталаб ва нуқсонҳои ҷузъӣ ба назар мерасанд, ки метавонанд барои такмили минбаъдаи таҳқиқот ба инобат гирифта шаванд.

1. Дар диссертатсия масъалаҳои таносуби сирри бонкӣ бо институтҳои дигари ҳуқуқӣ, аз ҷумла сирри тиҷоратӣ, сирри хизматӣ ва ҳифзи маълумоти шахсӣ пурра ва амиқ таҳлил нагардидаанд. Мақсаднок мебуд, ки муаллиф фарқият ва алоқаи байни ин институтҳоро аз нуқтаи назари назариявӣ ва амалӣ муфассалтар баррасӣ менамуд.

2. Муаллиф масъалаҳои вобаста ба ҳифзи сирри бонкӣ дар шароити рушди технологияҳои рақамӣ ва хизматрасониҳои электрониро мавриди таҳлил қарор додааст, вале масъалаҳои киберамният, истифодаи технологияҳои финтех ва хавфҳои ҳуқуқии марбут ба интиқоли рақамии маълумоти бонкӣ ба таври кофӣ таҳқиқ нашудаанд.

3. Дар таҳқиқот таҷрибаи ҳуқуқии баъзе давлатҳои хориҷӣ истифода шудааст, аммо доираи таҳлили муқоисавӣ маҳдуд буда, таҷрибаи давлатҳое, ки низоми пешрафтаи ҳифзи маълумоти бонкӣ доранд, ба монанди Швейтсария, Олмон ва Фаронса, метавонист васеътар мавриди омӯзиш қарор гирад.

Бо вуҷуди эродҳои зикршуда, онҳо хусусияти баҳсӣ ва тавсиявӣ дошта, арзиши илмӣ ва амалии диссертатсияро коҳиш намедиҳанд.

Диссертатсия таҳқиқоти анҷомёфтаи мустақили илмӣ буда, натиҷаҳо ва пешниҳодҳои он барои рушди илми ҳуқуқи бонкӣ ва такмили қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон аҳаммияти муҳим доранд.

Мутобиқати барасмиятдарории диссертатсия ба талаботи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон. Таҳқиқоти диссертатсионии Асозода Тахмина Авғон дар мавзуи «Танзими ҳуқуқии ҳифзи сирри бонкӣ дар низоми ҳуқуқии Ҷумҳурии Тоҷикистон: ҷанбаҳои ҳуқуқи хусусӣ» ба талаботи бандҳои 31, 33, 34 ва 35 Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ, ки бо Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30 июни соли 2021, №267 (бо тағйиру иловаҳо аз 26 июли соли 2023, №295) тасдиқ шудааст, мутобиқат менамояд.

Диссертатсия аз ҷониби муаллиф мустақилона навишта шуда, дорои мазмун ва мантиқи ягонаи дохилӣ мебошад. Сатҳи навгонии илмии диссертатсионӣ, нуктаҳои илмӣ ва пешниҳоду тавсияҳои амалие, ки ба ҳимоя пешниҳод шудаанд, мақолаҳои илмӣ ва маърузаҳо дар конференсияҳои илмӣ-амалӣ, инчунин, тарзи навишт, масъалагузорӣ ва услуби таҳқиқоти илмӣ саҳми шахсии муаллифи диссертатсияро тасдиқ менамоянд.

Хулоса, таҳқиқоти диссертатсионии Асозода Тахмина Авғон дар мавзуи «Танзими ҳуқуқии ҳифзи сирри бонкӣ дар низоми ҳуқуқии Ҷумҳурии Тоҷикистон: ҷанбаҳои ҳуқуқи хусусӣ» ба талабот оид ба корҳои диссертатсионӣ дар мавриди дарёфти дараҷаи илмии номзади илм мувофиқ буда, муаллифи он сазовори ноил гардидан ба дараҷаи илмии номзади илмҳои ҳуқуқшиносӣ аз рӯйи ихтисоси 5.5.3. Ҳуқуқи маданӣ; ҳуқуқи соҳибкорӣ; ҳуқуқи оилавӣ; ҳуқуқи байналмилалии хусусӣ мебошад.

Тақризи мазкур бо назардошти банди 71 Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ, ки бо Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30 июни соли 2021, № 267, тасдиқ шудааст, омода ва пешниҳод гардидааст.

Муқарризи расмӣ,
и.в. мудири кафедраи ҳуқуқи маъмурӣ ва муқовимат
бо коррупсияи факултети менеҷмент ва ҳуқуқи иқтисодии
Донишгоҳи давлатии молия ва иқтисоди Тоҷикистон
номзади илмҳои ҳуқуқшиносӣ, дотсент Мирзоев С.А.

Суроға: Ҷумҳурии Тоҷикистон, 734025, ш. Душанбе, кӯчаи Қаҳҳоров, 5
Моб. тел: (+992 93) 444-55-53. Email: m.subhon-85@mail.ru

Имзои Мирзоев С.А.-ро тасдиқ менамоям:
Сардори раёсати кадрҳо ва корҳои махсуси Донишгоҳи
давлатии молия ва иқтисоди Тоҷикистон Мирҷамолов М.А.

Суроғаи муассиса:
734067, Ҷумҳурии Тоҷикистон, ш. Душанбе, куч. Нахимов, 64/14
Телефон: Тел: (+992 237) 231-08-37, 231-02-01
Факс: (+992 - 37) 227-15-10. Сомонаи расмӣ: tgfeu@ tgfeu.tj

“04” 06 2026 с.